

Türkiye Endokrinoloji Tarihi

Dünyada endokrinolojinin gelişimiyle birlikte ülkemizde de endokrinoloji bilimi gelişmiş ve modern endokrinolojinin ülkemizde kurulup yerleşmesinde öncülüğü Türkiye Endokrinoloji ve Metabolizma Derneği (TEMED) yapmıştır. Ülkemiz için endokrinoloji biliminin tarihi Osmanlı İmparatorluğu dönemine dayanmaktadır. Endokrinoloji ve metabolizma hastalıkları bilimi cumhuriyetin kuruluşu ile birlikte büyük bir ivme kazanmış ve günümüzdeki çağdaş halini almıştır.

Endokrinolojinin Gelişiminde İlk Temeller

Ülkemizin ilk tıp fakültesi, 14 Mart 1827 tarihinde dönemin padişahı Sultan II. Mahmut tarafından kurulan Mekteb-i Tıbbiye-i Şahanedir. Endokrinoloji dahil pek çok bilim dalını ilgilendiren ilk çalışmalar burada yapılmıştır. Bu kurumun ismi Cumhuriyet Dönemi'nde Atatürk'ün önderliğinde yapılan "1933 Üniversite Reformları" ile birlikte "İstanbul Tıp Fakültesi" olarak değiştirilmiştir. Bu sırada yurt dışına gönderilen bir grup hekim de endokrinoloji alanında çalışmalar yapmış ve ülkemize döndüklerinde kendi çalıştıkları birimlerde endokrinolojinin yerleşmesinde ve gelişmesinde büyük katkı sağlamışlardır. Endokrinoloji uzmanlığı Sağlık Bakanlığınca 14 Haziran 1961 tarihinde yenilenen 'Tababet İhtisas Tüzüğü' ile oluşturulmuştur. Bu tüzükte 'ileri ihtisas safhası' şeklinde yer almıştır. 18 Nisan 1973 tarihinde yayımlanan 'Tababet Uzmanlık Tüzüğü' ile ise 'Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları' adını almıştır. İlk kez bu yönetmelikte 'yan dal' kavramı kullanılmıştır.

Endokrinoloji konusundaki ilk makale 1861 yılında yazılmıştır. O tarihte Dr. Ahmet Ali Bey, "Gazette Médicale d'Orient" isimli dergide bir "diabetes insipidus" olgusunu sunmuş ve idrar tahlili ile diabetes mellitus arasında ayırıcı tanının nasıl yapıldığını yazmıştır. Prof. Dr. Cemil Topuzlu'nun Sultan Abdülhamid'e sunduğu yayınları arasında 7 tiroidektomi olgusu vardır ve bu da endokrinoloji tarihimiz açısından çok değerli bir belgedir.

Aslında endokrinolojiyi ilgilendiren konulara değinen ilk yazar 1843'de yayınlanan Makalat-ı Tıbbiye adlı kitabı ile ünlü şair Abdülhak Hamit Tarhan'ın da babası olan Hayrullah Bey'dir. Her ne kadar, bu yazardan önce endokrinoloji konularına değinen bazı yayınlar olmuşsa da; bu kitap Türkçe basılmış ilk tıp kitabıdır. Bu dönemin ilk modern kitabında ünlü Fransız hekim Laennec'in diyabetli hastalarda idrarın niye fazla atıldığını araştırmak için yaptığı deneye de yer verilmiştir.

Endokrinolojiyi ilgilendiren daha önemli çalışmalar 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında yer almaktadır. Dr. Ahmet Hüseyin Bey (Prof. Dr. Fikret Biyal'ın babası), 1888 yılında gönderildiği Lyon Tıp Fakültesinde "Ekzoftalmi" üzerine bir tez hazırlamıştır. Dr. Besim Ömer Paşa bu yıllarda "Jinekolojik Endokrinoloji", Hekimbaşızade Muhittin Bey ise "Diyabet ve Obezite" konularında bazı yayınlar yapmıştır.

1898 yılında Padişah II. Abdülhamid döneminde Bonn Üniversitesi cerrahi profesörü Robert Rieder "Gülhane Hastanesi Müdürü ve Mekâtibi Tıbbiye-i Şahane Müfettişi" ünvanı ile ülkemize gelmiş ve Gülhane Askeri Rüştiyesi binasını hastane şeklinde onararak Gülhane Seririyat Hastanesini kurmuş ve yönetici olarak çalışmaya başlamıştır. Okul daha sonra 1909'da "Gülhane Tababet-i Askeriye Tatbikat Mektep ve Seririyatı" (Gülhane Seririyat

Hastanesi ve Askeri Tatbikat Okulu), 1947'de "Gülhane Askeri Tıp Akademisi" adlarını almıştır. Gülhane Dahiliye Kliniği 1898'de Rider Paşa'nın yardımcısı Hamburg Eppendorf Hastanesi doktorlarından Dr. Georg Deycke tarafından kurulmuştur. Daha sonra bir cerrah olan Dr. Julius Wieting de Dahiliye Kliniğinin gelişmesine katkıda bulunmuştur. Burada kısa sürede Biyokimya ve Hormon Hastalıkları Araştırma Ünitesi adı altında bir ünite çalışmaya başlamış, döneminin hormon araştırmaları için öncülük yapmıştır. 1900 yılında, 1897 mezunlarından Gülhane'de stajlarını bitiren 5 askeri hekim; İhsan Ali (İç Hastalıkları), Orhan Abdi (Cerrahi), Tefrik Recep (Histoloji ve Embriyoloji), Ziya Hasan (Göz Hastalıkları), Hamdi Suat (Patolojik Anatomi), bilgilerini genişletmek için 4 yıl süre ile Almanya'ya gönderilmiştir. Dr. İhsan Ali Bey, dönemin önemli diyabet araştırmacılarından Prof. Dr. Georg Ludwig Zülzer'in araştırma laboratuvarında Diyabet ve Pankreas Ünitesinde çalışmış ve ülkemize dönerek Gülhane'de çalışmaya devam etmiştir. Genel dahiliye yanı sıra diyabet ve pankreas ile ilgili eserler de kaleme almıştır. "Hasayat-ı kebediyenin nadir ihtilatatından iltihab-ı nezfi-i pankreas" (Karın hassasiyetinin nadir görülen durumu kanamalı pankreas iltihabı) isimli makalesi Tababet-i Hazıra dergisinde 1911 yılında yayımlanan eserlerinden birisidir. Bu dönemde Gülhane'den tiroid hastalıkları konusunda da yayınlar çıkmış, hipertiroidide soğutma tedavisinin uygulanması konusunda makale yayımlamıştır.

Gülhane'yi 1904 yılına kadar Rieder Paşa, 1907 yılına kadar Deycke Paşa, 1915 yılına kadar Wieting Paşa yönetmiş; Gülhane bu dönemde Dr. İhsan Ali Bey'in dışında Ord. Prof. Dr. Abdülkadir Noyan (Dahiliye), Prof. Dr. Asaf Derviş Paşa (Jinekoloji), Prof. Hamdi Suat Aknar (Patoloji), Prof. Dr. Mazhar Osman Usman (Psikiyatri), Prof. Dr. Reşat Rıza Kor (Mikrobiyoloji), Prof. Dr. Mim Kemal Öke (Cerrahi), Prof. Dr. Hulusi Behçet (Dermatoloji), Prof. Dr. Fuat Kâmil Berksan (Üroloji) gibi dünya çapında Türk tıp otoritelerinin yetişmesine büyük katkıda bulunmuş, bu bilim insanlarından bazıları Atatürk'ün 1933 üniversite reformu ile tesis edilen İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesinde öğretim üyesi, hatta dekan, rektör gibi yönetici olarak bizzat görev almışlardır.

Prof. Dr. Süleyman Numan Paşa, 1894'te öğrenimini geliştirmek için Almanya'ya gönderilmiş, Berlin'de altı yıl boyunca Prof. Dr. Ernest Von Leyden'in yanında İç Hastalıkları Kliniğinde çalışmıştır. Berlin'deki eğitimini tamamladıktan sonra İstanbul'a dönmüş ve Gülhane Hastanesine tayin edilerek İç Hastalıkları Kliniği Muallim Muavinliği görevine getirilmiştir. II. Meşrutiyet'in ilanından sonra Tıp Fakültesinde yapılan düzenleme sonucu kadro dışı kaldıysa da bir yıl sonra fakülte'deki görevine geri dönmüştür. Genel Savaş yıllarında ordunun başında askeri sağlık hizmetlerini yürütebilmek amacıyla, Sahra Sıhhiye Umumisi Müfettişi görevine getirilmiş, İstanbul'un resmen işgalinden sonra, İngilizler tarafından tutuklanarak Malta'ya sürgüne gönderilmiştir. 1921 yılında sürgünden İstanbul'a dönen Prof. Dr. Süleyman Numan Paşa, Haydarpaşa'da bulunan Tıp Fakültesinde Dahiliye Kliniği Profesörlüğü görevine getirilmiştir. 1924-1925 yılları arasında bazı fakülte kliniklerinin Avrupa Yakası'na nakli kararlaştırıldığından dolayı Prof. Dr. Süleyman Numan Paşa'nın çalıştığı 2. Dahiliye Kliniği, Gureba Hastanesi'ne yerleştirilmiş, hoca da Gureba Hastanesi Başhekimliğine atanmıştır. Kısa

bir süre içerisinde hastanede birtakım yenilikler yaparak hastaneyi onarmış, Gülhane ile ilgili dahili branşlarda Alman ekolünün hakim olmasında önemli rol oynamıştır.

O dönemde Gülhane'den ayrılmayan Ord. Prof. Dr. Abdülkadir Lütfi Noyan Paşa cumhuriyet döneminde 1927'de Dahiliye Bölümünün başına geçmiş ve branşlaşmanın oluşmasını sağlamıştır. Bu dönemden sonra Prof. Dr. İrfan Titiz ve Prof. Dr. Sabih Oktay endokrinoloji ve diyabet ağırlıklı çalışan 1. Dahiliye Kliniğinde çalışmıştır. Ord. Prof. Dr. Abdülkadir Lütfi Noyan daha sonra 1945 yılında kurulan Ankara Tıp Fakültesinin kuruluşunda aktif görev almış, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi (AÜTF) kurucu dekanlığına ve İç Hastalıkları Kliniği ordinaryüs profesörlük kadrosuna atanmıştır.

20. yüzyılın başlarından 1943 yılına kadar İstanbul Üniversitesinde fizyoloji öğretim üyesi olan Prof. Dr. Kemal Cenap Berksoy, 1920'li yılların başından itibaren pankreas ve bağırsak hormonları ile ilgili çalışmalar yapmıştır. İnsülin ve sekretin ile ilk defa ilgilenen fizyologdur; sekretin konusundaki araştırmaları Deutsche Medizinische Wochenschrift'te yayımlanmıştır.

Paris Tıp Fakültesi profesörlerinden Marcel Labbe, 1922 yılında İstanbul'a gelerek 24 Eylül-16 Ekim 1922 tarihleri arasında çeşitli konferanslar vermiştir. Bu konferanslar sonrasında o zaman genç birer hekim olan Prof. Dr. Necmettin Rifat Yarar, Prof. Dr. Muzaffer Şevki Yener ve Prof. Dr. Süheyl Ünver diyabet konusuna yönelmiş ve ülkemizde diyabet biliminin gelişimine katkıda bulunmuşlardır. Prof. Dr. Necmettin Rifat Yarar Darülfünun Tıp Fakültesi Mecmuasında (günümüzdeki adı İstanbul Tıp Fakültesi Dergisi) insülinin keşfedildiğini duyurmuştur. Prof. Dr. Süheyl Ünver, Prof. Dr. Marcel Labbe'nin yanında "diyabet koması" konusunda çalışmalar yapmıştır. Prof. Dr. Muzaffer Şevki Yener ise Türk Diabet Cemiyetinin (şimdiki Türk Diyabet Cemiyeti) kurucusudur.

Cumhuriyet Döneminde Atatürk'ün önderliğinde yapılan "1933 Üniversite Reformları" ile birlikte Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane'nin adı "İstanbul Tıp Fakültesi" olarak değiştirilmiştir ve kurum endokrinoloji de dahil olmak üzere ülkemizde tıp biliminin gelişmesinde önderlik etmiştir. İlk Türkçe endokrinoloji kitabı, Ord. Prof. Dr. Muzaffer Esat Güçhan ve Ord. Prof. Dr. Mahmut Sadi İrmak tarafından "İç İfraz Guddeleri - Fizyoloji ve Klinik" ismi ile 1935 yılında yayımlanmıştır. Bunu 1945 yılında yayımlanan Ord. Prof. Dr. Tefik Sağlam'ın hazırladığı "İç Salgı Bezleri Hastalıkları" isimli kitap izlemiştir.

Türkiye'de Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Bilim Dalının temelleri ilk olarak 1950'li yıllarda atılmış ve endokrinolojinin seksiyon (bölüm) olması uzun bir hazırlık dönemini takiben gerçekleşmiştir. Prof. Oscar Minkowski'nin öğrencisi olan ve daha sonra asistanlığını da yapan Ord. Prof. Dr. Erich Frank 1933 Üniversite Reformundan sonra 1934 yılında ailesi ile beraber Türkiye'ye gelmiş, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi 2. Dahiliye Kliniği (Bezm-i Alem Vakıf Gureba Hastanesi) Direktörlüğüne atanmıştır. Dr. Erich Frank, Breslau ve Weisbaden Üniversitelerinde tıp eğitimini ve ardından Strasbourg Üniversitesi'nde doktorasını tamamlamıştır. Ord. Prof. Dr. Erich Frank hematoloji, kardiyoloji, nefroloji ve gastroenteroloji hastalıkları konularında araştırmalar yapmış; ortostatik albuminüri, esansiyel hipertansiyon,

esansiyel trombositopeni ve idiyopatik trombositopenik purpura (ITP) onun tarafından tanımlanmıştır.

Dr. Frank, endokrinoloji ve metabolizma alanında da önemli çalışmalar yapmış, dünyada ilk kez "diabetes insipidus"u tanımlamıştır. Özellikle diabetes mellitus konusunda da önemli araştırmaları bulunan Prof. Dr. Erich Frank, 1923 yılında Almanya'da beraber çalıştığı Ord. Prof. Dr. Fritz Arndt ile birlikte parazit ilacı olarak kullanılan Synthalin'in kan şekerini düşürdüğünü fark etmiş ve böylece dünyada ilk oral antidiyabetik olarak kullanılan "guanidin" grubunu keşfetmiştir. Almanya'dan özel izinle getirdiği ve 32 yıl beraber çalıştığı diyet hemşiresi Elisabeth Wolf (Schwester Elsa) da kliniğe önemli hizmetlerde bulunmuş ve 1942 yılında Prof. Dr. Frank'ın ön sözü ile "Pratik Diyetetik" isimli bir kitap yayımlanmıştır. Bu kitap Türkiye'de yayımlanan ilk diyet kitabı olma özelliğini taşımaktadır. Ayrıca 2. Dahiliye Kliniği'nde beraber çalıştığı Dr. Kurt Steinitz'in kurduğu "Biyokimya Laboratuvarı", endokrinoloji ve metabolizma hastalıkları ile ilgili tahliller için önemli bir merkez olmuş ve Dr. Kurt Steinitz 1942 yılında "Klinik Laboratuvar Usulleri" adlı eserini yayımlamıştır Prof. Dr. Erich Frank, 2. Dahiliye Kliniği Direktörü unvanı ile 1949 yılında İsviçre'de, Almanca olarak "Karbonhidrat Metabolizması Patolojisi (Pathologiedes Kohlen Hydratstoff – Wechsels)" isimli kitabını yayımlayarak ülkemizi endokrinoloji ve metabolizma hastalıkları bilimi alanında uluslararası zeminde temsil etmiştir. Bu kitap aynı yıl Prof. Dr. Ferhan Berker tarafından dilimize çevrilmiş ve yayımlanmıştır. Prof. Dr. Erich Frank'ın 1951 yılında Almanca, İngilizce ve Fransızca olarak yayımlanan ve Türkçe çevirisi de bulunan "İç Hastalıkları Klinik Dersleri" isimli kitabında da endokrinoloji ve metabolizma konularına yer verilmiştir. Bu kitapta örneğin diabetes mellitusun gençlerde ve yetişkinlerde görülen ve tedavisi tamamen farklı olan iki tipinin olduğu, bugün bile geçerli olan detaylarla anlatılmıştır.

Endokrinolojinin seksiyon olması uzun bir hazırlık dönemini takiben gerçekleşmiştir. Bu sırada "İç İfraz Guddeleri" kitabının yazarı Prof. Dr. Muzaffer Esat Güçhan, ilerde Cerrahpaşa Tıp Fakültesinin nüvesini oluşturacak yerleşkede 1. Dahiliye Kliniği'nde çalışmıştır. Öte yandan İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Haseki Hastanesi Tedavi Kliniği ve Farmakoloji Enstitüsünde Prof. Dr. Sedat Tavat başkanlığında bir ekip oluşmuştur. O zaman doçent olan Suphi Artunkal çalışmalarına devam etmek üzere 1952-1953 yılları arasında Londra'ya gitmiş, dönüşünde İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesinde radyoaktif iyot uptake cihazını hayata geçirmiştir. Zaman içinde Prof. Dr. Vensan Seyahi ve Prof. Dr. İrfan Urgancıoğlu bu kliniğin kadrosuna dahil olmuşlar, bilimsel çalışmalarını nükleer tıp ve endokrinoloji üzerine yapmışlardır. Bu ekibe daha sonra Prof. Dr. Celal Öker ve Prof. Dr. Tarık Kapıcıoğlu da katılmıştır.

Prof. Dr. Ferhan Berker 1941-1947 yılları arasında Ord. Prof. Dr. Erich Frank'ın asistanlığını yaparak, Dr. Frank'ın iç hastalıkları ders notlarını yayımlamıştır. Daha sonra hipoglisemik komanın klinik, biyoşimik, elektroensefalojik ve elektrokardiyografik tetkiki konusunda çalışmalar yapmış ve bunları yayımlamış, doçentlik döneminde 1958-1961 yıllarında Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Ann Harbor'a Michigan Üniversitesi giderek Prof. Dr. Stefan S. Fajans ve Prof. Dr. Jerome W. Conn'un kliniğinde karbonhidrat metabolizması ve sürrenal hastalıkları

konusunda klinik ve laboratuvar çalışmaları yapmış ve bugün bile geçerli olan idrarda serbest kortizol tayini yöntemini ilk kez bu laboratuvarında uygulamıştır. Prof. Dr. Ferhan Berker, Türkiye'ye döndüğünde endokrinoloji ve metabolizma konusuna yoğunlaşmış ve 1960'lı yılların sonlarında gerçek anlamda ilk endokrinoloji laboratuvarını kurmuştur. O yıllarda atomik absorpsiyon, florimetrik gaz kromatografisi ve radyoimmunoassay ile kanda kortizol, proteine bağlı iyot (PBI) ve tiroksin; idrarda 17 ketojenik ve 17 hidroksi steroid tayinleri bu laboratuvarında rutin olarak yapılmaya başlanmıştır. Bu dönemde Türkiye'de ilk 'Proteine Bağlı İyot Laboratuvarı' İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Nükleer Tıp bünyesinde kurulmuştur.

Prof. Dr. Ferhan Berker'in ekibine 1958 yılında Prof. Dr. Özkan Sandalcı, 1960 yılında Prof. Dr. Ayhan Arınık ve daha sonra Prof. Dr. Nihat Bostancı katılmış, böylece endokrinoloji bölümünün temelleri atılmıştır. 1963 yılında 2 ve 3. İç Hastalıkları Klinikleri birleştirilerek Çapa İç Hastalıkları Kürsüsü kurulmuş ve başına da Prof. Dr. Arif İsmet Çetingil getirilmiştir. Bu klinikte yetişen Prof. Dr. Haluk Alp ve Prof. Dr. Sevim Büyükdevrim özellikle diyabetolojiye yönelmişlerdir.

Prof. Dr. Haluk Alp, 1960 yılında ABD'de Prof. Dr. Charles Kilo ve Prof. Dr. Lillian Recant ile birlikte iki yıl süreyle diyabet ve endokrinoloji alanında çalışmalar yapmış ve yurda döndükten sonra aynı alanda çalışmalarını sürdürmüştür. "Studies of the insulin-inhibitory effect of human albumin fractions" o dönemde Prof. Dr. Lillian Recant ile birlikte yazdığı bir makaledir ve "Journal of Clinical Investigation" dergisinde yayımlanmıştır. Prof. Dr. Sevim Büyükdevrim ise doçent olarak National Institutes of Health (NIH) Beslenme Bursunu kazanarak ABD Washington Georgetown Üniversitesi'ne gitmiş, Prof. Dr. Lillian Recant ile çalışmış, birlikte "Glukagonun in vitro insülin sekresyonu üzerine etkileri, synalbumin insülin inhibitörünün metabolizması ve in vivo kinetiği, insülin salgı mekanizması ve peptid hormonların radioimmunoassay yöntemi ile tayinleri" üzerinde çalışmalar yürütmüş ve bunları Lancet, Diabetes gibi önemli tıp dergilerinde yayımlamıştır. Dr. Büyükdevrim 1967'de döndüğünde Prof. Dr. Haluk Alp'in ekibinde yer almıştır, daha sonra bu ekibe Prof. Dr. Ergin Sencer ve Prof. Dr. Senay Molvalılar da katılmışlardır. Prof. Dr. Sevim Büyükdevrim, Tecrübi Araştırma Enstitüsünde (şimdiki adı ile Aziz Sancar Deneysel Tıp Araştırma Enstitüsü) yürütülen çalışmaları, Prof. Dr. Fritz Reimann'ın ayrılmasından sonra daha da geliştirerek Prof. Dr. Tuncay Altuğ ile birlikte Türkiye'de modern anlamda deneysel diyabetolojinin temellerinin atılmasını sağlamıştır. Bu merkez ülkemizde birçok araştırma laboratuvarının kurulmasına vesile olmuştur ve halen günümüzde önemli araştırmalara katkı sağlamaktadır.

Bunların dışında Haseki Kliniğinde yetişen Prof. Dr. Ali Görpe de endokrinoloji ve nükleer tıp konuları ile yakından ilgilenmiştir. Prof. Dr. Ali Görpe 1961-1962 yılları arasında ABD'de Prof. Dr. William Glen Bywater ile çalışmıştır. Dr. Ali Görpe, Türkiye'ye döndüğünde Nükleer Tıp Laboratuvarını kurmuş ve o yıllarda nodüllerin içine radyoaktif iyot enjekte etmek suretiyle hipertiroidili hastaları tedavi edilmesini sağlamıştır. 1958 yılından beri İstanbul Tıp Fakültesi İç Hastalıkları Kürsüsüne bağlı iki grup olarak çalışan "Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları,

Beslenme ve Diyabet Seksiyonu”, İç Hastalıkları Kliniğinin 1969 yılında Çapa’daki binasına taşınmasını takiben 1972’de Prof. Dr. Ferhan Berker’in başkanlığında birleştirilmiştir.

Endokrinoloji tarihimizde yer alan önemli bilim insanlarından birisi de Prof. Dr. Şeref Zileli’dir. 1953 yılında İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi 2. Dahiliye Kliniğinde Ord. Prof. Dr. Erich Frank’ın yanında iç hastalıkları eğitimini tamamlamış, bundan sonraki çalışmalarını ABD’de sürdürmüştür. 1953 yılında New York Binghamton Şehir Hastanesinde çalışmış, 1954-1958 yılları arasında da Harvard Üniversitesine bağlı Peter Bent Brigham Hastanesi’nde Prof. Dr. George Widmer Thorn’un yanında endokrinoloji asistanlığı yapmıştır. O dönemde "Plasma epinephrine and norepinephrine levels during insulin-induced hypoglycemia in man" ve "The estimation of epinephrine and norepinephrine in human plasma" isimli makaleleri Dr. Thorn ile birlikte "Journal of Clinical Endocrinology and Metabolism" dergisinde yayımlamıştır. "Elektroşokun sürrenal medullaya etkileri" konusundaki çalışmasıyla 1958’de yılında Bennett Ödülünü kazanmıştır. Aynı yıl yurda dönmüş ve AÜTF Fizyopatoloji Enstitüsünde görev almıştır. Prof. Dr. Şeref Zileli (o dönemde doçent) 1959’da Hacettepe Çocuk Sağlığı Enstitüsü ve ona bağlı Çocuk Hastanesinde pediatrik endokrinolog olarak çalışmaya başlamış ve burada günün gereksinimlerine karşılık veren bir Metabolizma Laboratuvarı kurmuştur. 1963 yılında Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesinin açılmasıyla birlikte İç Hastalıkları Bölümünü kurmuş, daha sonra Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Ünitesi de Prof. Dr. Şeref Zileli tarafından kurulmuştur. 1973 yılında TÜBİTAK’tan sağlanan destekle modern bir Endokrinoloji Araştırma Laboratuvarının kurulmasını sağlamıştır. 1976 yılında Prof. Dr. Şeref Zileli’nin ölümü üzerine ünitenin başkanlığına Prof. Dr. Ferzan Telatar gelmiş ve 1995 yılında emekliliğine kadar bu görevini sürdürmüştür. Prof. Dr. Telatar’dan sonra ünite başkanlığına Prof. Dr. Olcay Gedik seçilmiştir. 2012 yılında YÖK tarafından Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Bilim Dalı halini almış ve Prof. Dr. Miyase Bayraktar Bilim Dalı Başkanlığını yürütmüştür. Halen Prof. Dr. Tomris Erbaş Bilim Dalı Başkanıdır.

Ege Üniversitesi, Türkiye'nin dördüncü üniversitesi olarak 20 Mayıs 1955 tarihinde kurulmuş ve 5 Kasım 1955 tarihinde, eğitim-öğretim hayatına başlamıştır. 1958 yılında Ege Üniversitesi senatosunun aldığı kararla Birinci Dahiliye ve İkinci Dahiliye adıyla iki kürsü kurulmuştur. 1. Dahiliye Kürsü Başkanı Prof. Dr. Vehbi Göksel 1960 yılında başlayan Endokrinoloji Derneği kuruluşu çalışmalarına katılmıştır. 1. Dahiliye Kliniğinde 1964 yılında Prof. Dr. Nail Tartaroğlu ve Prof. Dr. Taylan Kabalak (o dönem doçent) radyoizotop laboratuvarı kurarak tiroid hastalıklarına yenilikçi yaklaşımlar başlatmışlardır. 1977 Yılında Ege Üniversitesi 1. Dahiliye Kürsüsünde Prof. Dr. Taylan Kabalak ve 2. Dahiliye Kürsüsünde Prof. Dr. Ahmet Kocabaş (o dönemde her ikisi de doçent) tarafından İç Hastalıkları Endokrinoloji Laboratuvarı iki ayrı ünite şeklinde kurulmuştur. Prof. Dr. Ahmet Kocabaş ve Prof. Dr. Candeğer Yılmaz (o dönemde başasistan) kadın genital hormonları ve hirsutizm ağırlıklı olarak çalışırken, Prof. Dr. Taylan Kabalak öncülüğünde olan grup ise tiroid, diyabet, insülin, sürrenal hormonları ağırlıklı laboratuvarı geliştirmişlerdir. 1988 yılında Endokrinoloji Bilim Dalı Prof. Dr. Taylan Kabalak öncülüğünde kurulmuş ve Türkiye'de endokrinoloji ile ilgili pek çok konuda öncülük yapmıştır. Örneğin ülkemizde insülin pompasını ilk kullanan birim Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi

Endokrinoloji Bilim Dalıdır. Prof. Dr. Taylan Kabalak'tan sonra, Prof. Dr. Mehmet Tüzün, Prof. Dr. Candeğer Yılmaz, Prof. Dr. Füsün Saygılı, Prof. Dr. Gökhan Özgen Bilim Dalı Başkanlığını yürütmüştür ve halen Prof. Dr. Şevki Çetinkalp Bilim Dalı Başkanlığına devam etmektedir. Prof. Dr. Candeğer Yılmaz Ege Üniversitesi Rektörlüğü de yapmıştır.

Tıp tarihinde Gülhane'nin Ankara'ya taşınması da önemli bir olaydır. Türkiye'nin 2. Dünya Savaşına girme ihtimali üzerine, askeri okulların ve Gülhane'nin İstanbul'dan Ankara'ya taşınmasına karar verilmiş, bu kararda Başkent Ankara'da o dönemde güçlü bir tıp merkezinin olmamasının da rolü olmuştur. 21 Temmuz 1941'de, İstanbul'dan 28 vagonluk bir katarla sığdırılan tüm eşya ve personel, Sirkeci'den Ankara'ya Cebeci Merkez Hastanesine nakledilmiştir. Gülhane 1947'de "Gülhane Askeri Tıp Akademisi (GATA)" adını almış, 1961'de Gülhane Askeri Tıp Akademisi, Üniversiteler Kanunu'na bağlanmıştır. 7 Kasım 1980 tarihinde çıkarılan kanunla, Gülhane Askeri Tıp Akademisinin; Askeri Tıp Fakültesi ve Eğitim Hastanesi olarak iki bölümden oluştuğu belirtilerek fakültenin kurulduğu ilan edilmiştir. Gülhane Askeri Tıp Fakültesi 6 Ocak 1981 tarihinde eğitime başlamıştır.

Gülhane'de diyabet ve endokrinoloji ile ilgili çalışmalar 1960 yılından sonra Prof. Dr. Orhan Sargın sonrasında aktif olarak yoğunlaşmıştır. Prof. Dr. Orhan Sargın Paşa göğüs hastalıkları uzmanı olmasına karşın özellikle diyabet ile ilgilenmiştir. Kendisi, Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'in sağlık durumunu değerlendiren ve tıp öğretim üyelerinden oluşan 10 kişilik kurulda yer almıştır. Bu kurul tarafından verilen 28.1.1966 tarihli raporda imzası vardır ve bu raporda Cumhurbaşkanımızın diabetes mellitusa bağlı komplikasyonları ve sol hemiparezisi olduğu bildirilmiştir. Gülhane'de, 1. Dahiliye Kliniği endokrinoloji alanında ağırlıklı olarak çalışmış, 1969 yılından itibaren Prof. Dr. Cemal Tansi ve Prof. Dr. Hasan Keler diyabet ve tiroid hastalıkları konusunda yoğunlaşmıştır. Prof. Dr. Cemal Tansi 1982 yılında Sağlık Bakanlığı Ankara Hastanesine geçerek orada Dahiliye Klinik Şefi olmuştur. GATA Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Bilim Dalı 1984 yılında kurulmuş, kurucu başkan Prof. Dr. Mehmet Ali Gündoğan Paşa olmuş, kuruluş aşamasında Prof. Dr. Hayati Tor da endokrinoloji kinciğinde çalışmış, Prof. Dr. Hayati Tor daha sonra GATA Haydarpaşa Hastanesi Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Bilim Dalını kurmuştur. GATA Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Bilim Dalı Başkanlığını daha sonraki dönemlerde Prof. Dr. Çağlayan Özdemir, Prof. Dr. Mustafa Kutlu, Prof. Dr. Ömer Azal getirilmiştir. 17.11.1983 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren Gülhane Askeri Tıp Akademisi Kanununda GATA için; Genelkurmay Başkanlığına bağlı, bilimsel özerkliğe sahip, Türk Silahlı Kuvvetlerinin sağlık bilimleri alanında en yüksek danışma organı olan, lisans ve lisansüstü düzeyde eğitim ve öğretim, bilimsel araştırma ve yayım yapan bir yükseköğretim kurumu denmektedir. O dönemde GATA'daki öğretim üyeleri askeri statüde oldukları için Silahlı Kuvvetler İç Hizmet Kanununa göre derneklere üye olamıyorlardı. Bu nedenle TEMD'in kuruluşu öncesi ve sonrasında endokrinoloji ile ilgili hiçbir derneğe üye olamamışlardır. Fakat bununla birlikte derneklerin düzenlediği bütün bilimsel aktivitelere katılarak endokrinoloji camiası ile tam bir birliktelik sergilemişlerdir. 2016'da GATA Bilimleri Üniversitesi (SBÜ)'ne bağlanmış ve SBÜ Gülhane Eğitim ve Araştırma Hastanesi adını almıştır. Prof. Dr. Alper Sönmez Eğitim ve İdari Sorumlu

görevine getirilmiştir. Prof. Dr. Alper Sönmez bu dönemde TEMD Yönetim Kurulu Üyesi olarak seçilmiş ve GATA'nın kuruluşundan sonra aktif görevdeyken Yönetim Kurulu Üyesi olan ilk öğretim üyesi olmuştur. Halen Eğitim ve İdari Sorumluluğu görevini Prof. Dr. Neşe Ersöz Gülçelik yürütmektedir.

Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi (AÜTF) Türkiye'de Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Kürsüsünü 1974 yılında kuran ilk fakültedir. AÜTF'de endokrinoloji ve metabolizma hastalıkları ile ilgili ilk çalışmalar 2. İç Hastalıkları Kliniği'nde Prof. Dr. Selahattin Koloğlu tarafından başlatılmıştır. Mekan olarak bir oda ve bir küçük laboratuvarla başlayan çalışmalar 1964'de büyük bir laboratuvar ve 20 hasta yatağına sahip bir Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Ünitesinin oluşmasını sağlamıştır. 1962 yılında profesör olan Prof. Dr. Selahattin Koloğlu ünitenin başkanı, kimya yüksek mühendisi Bilkay Koloğlu ise hormonal analizler yapılabilen Endokrinoloji Laboratuvarının şefi olmuştur. 1965 yılında iç hastalıkları asistanlığı döneminde Prof. Dr. Dr. Gürbüz Erdoğan üniteye başlamış ve daha sonra sorumlu asistan olmuştur. 1969 yılında fakültelerde aynı isimde birden fazla kürsü bulunamayacağı konusunda bir kanun çıkmış 1. ve 2. İç Hastalıkları Kürsüleri birleşmiş ve Prof. Dr. Alim Uzunlunoğlu (o dönemde doçent) bu üniteye katılmıştır. Bu gelişmelerin oluşmasında dönemin İç Hastalıkları Ana Bilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Cavit Sökmen'in büyük rolü olmuştur. Daha sonra Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Ünitesi'nin kürsü olması için Prof. Dr. Selahattin Koloğlu müracaatta bulunmuştur. Fakülte Kurulu kararı ve Ankara Üniversitesi Senatosunun onayı ile Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Kürsüsü kurulmuş ve başkanlığına da Prof. Dr. Selahattin Koloğlu getirilmiştir.

AÜTF, çoğunlukla Gülhane kökenli öğretim üyeleri tarafından kurulduğundan önceleri Prof. Dr. Süleyman Numan Paşa'nın ve Alman diyabetologlarının etkisinde kalmıştır. 1960'dan sonra, özellikle Prof. Dr. Selâhattin Koloğlu, artık uluslararası bir görünümde olan Amerikan ekolünü izlemiştir. 1961 yılında Ankara'dan iki önemli kitap çalışması olmuştur. Birisi Ankara Tıp Fakültesi 1. İç Hastalıkları Kürsünden Prof. Dr. İrfan Titiz ve arkadaşlarının yayınladıkları iki ciltlik "İç Hastalıkları" kitabı, diğeri ise yine Ankara Tıp Fakültesi 2. İç Hastalıkları Kürsüsünden Prof. Dr. Selahattin Koloğlu'nun (o dönemde doçent) yayınladığı Endokrinoloji isimli kitaptır. Birincisi iç hastalıklarının tüm konularını içerirken, Dr. Koloğlu'nun kitabı endokrinoloji ve metabolizma hastalıkları konularını kapsamaktaydı. "Endokrinoloji" isimli bu kitap, ülkemizde yayınlanan kapsamlı ilk modern endokrinoloji kitabıdır. Prof. Dr. Selahattin Koloğlu Endokrinoloji ve Metabolizma Seksiyonunu planlı bir şekilde kurmuştur. İç Hastalıkları ihtisasını Paris Üniversitesi Tıp Fakültesinde 1951 yılında tamamlamış, ülkemize dönmüş ve döndükten sonra İstanbul Üniversitesi Gureba Hastanesi'nde, Prof. Dr. Erich Frank'ın yanında çalışarak 1954'de İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden de iç hastalıkları uzmanlığını almıştır. Dr. Koloğlu endokrinoloji alanındaki çalışmalarına 1950'lerin son yarısında başlamış, 1961 yılında iç hastalıkları profesörü olmuş, ABD'ye New York State Üniversitesine endokrinoloji ve metabolizma hastalıkları uzmanı olabilmek için gitmiş ve 1964 yılında endokrinoloji ve metabolizma hastalıkları uzmanı olarak ülkemize dönmüştür. Eşi kimya yüksek mühendisi Bilkay Koloğlu da beraberinde ABD'ye gitmiş ve orada Endokrinoloji Laboratuvarı'nda çalışarak

modern hormon analiz yöntemlerini öğrenmiştir. Prof. Dr. Selahattin Koloğlu aldığı uzmanlık serifikasını yasalarımıza uygun hale getirmek için 1969 tarihinde Prof. Dr. Ercüment Palabıyıkoloğlu (GATA Gastroenteroloji, o dönem doçent), Prof. Dr. Kazım Türker (AÜTF Farmakoloji-İç Hastalıkları), Prof. Dr. Şeref Zileli (Hacettepe Üniversitesi İç Hastalıkları, Endokrinolog), Dr. Sedat Yörükoloğlu (Ankara Hastanesi İç Hastalıkları), Prof. Dr. Nurhan Avman (AÜTF Beyin ve Sinir Cerrahisi) oluşan jüride sınava girerek Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Uzmanı olmuştur. Bunun ülkemizde bir başka örneği yoktur. Ülkemizde çok sayıda ulusal ve uluslararası bilimsel toplantılar düzenleyen Prof. Dr. Selahattin Koloğlu'nun endokrinoloji ve metabolizma hastalıkları bilimine katkısı çok büyüktür. 1985'de Çeşme-İzmir'de 7. Balkan Endokrinoloji Kongresini düzenlemiştir. 6.11.1982'de 2457 sayılı kanun ve 18.2.1982 tarihli teşkilat yönetmeliği gereğince AÜTF Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Bilim Dalı kurulmuş ve İç Hastalıkları Anabilim Dalına bağlanmıştır. Bilim Dalı Başkanlığına da Prof. Dr. Alim Uzunalımoğlu atanmıştır. Sonrasında Prof. Dr. Gürbüz Erdoğan Bilim Dalı Başkanı olmuş ve bu dönemde TEMD'in kurucu başkanlığını da yapmıştır. Prof. Dr. Nuri Kamel, Prof. Dr. Ali Rıza Uysal, Prof. Dr. Nilgün Başkal sırasıyla Bilim Dalı Başkanlığını yürütmüştür. Halen Prof. Dr. Demet Çorapçioğlu Bilim Dalı Başkanıdır.

1967 yılında İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi, İstanbul Tıp Fakültesi ve Cerrahpaşa Tıp Fakültesi olmak üzere iki ayrı fakülteye ayrılmıştır. Prof. Dr. Erich Frank'ın da çalışmış olduğu 2. Dahiliye Kliniği ile Prof. Dr. Tefvik Sağlam Paşa'nın çalışmış olduğu Çapa semtindeki 3. Dahiliye Kliniği, İstanbul Tıp Fakültesi'nin iki ayrı İç Hastalıkları Kliniğini, Prof. Dr. Osman Barlas'ın direktör olduğu 1. Dahiliye Kliniği ile Ord. Prof. Dr. Sedat Tavat'ın direktör olduğu Haseki Tedavi Kliniği de Cerrahpaşa Tıp Fakültesinin iki ayrı İç Hastalıkları Kliniğini oluşturmuştur. 1972 yılında, bu iki ayrı tıp fakültesinin toplam dört kliniği, her fakülte içinde bir klinik olmak üzere birleştirilmiştir.

İstanbul Tıp Fakültesi'nde, 1972 yılında Prof. Dr. Ferhan Berker'in başkanlığında Endokrinoloji Seksiyonunun kuruluşu sonrasında, 1981 yılında, seksiyon "Endokrinoloji, Metabolizma Hastalıkları ve Beslenme Bilim Dalı" haline dönüşmüştür. Prof. Dr. Ferhan Berker 1982 yılına kadar Bilim Dalı Başkanı olmuş, 1982'de görevi Prof. Dr. Ergin Sencer'e devretmiştir. Bu arada Prof. Dr. Sevim Büyükdevrim 1987 yılında Endokrinoloji Bilim Dalından ayrılarak Diyabet Bilim Dalını kurmuştur. Endokrinoloji, Metabolizma Hastalıkları ve Beslenme Bilim Dalı Başkanlığı Prof. Dr. Ergin Sencer'in emekli olduğu 2004 yılından itibaren Prof. Dr. Faruk Alagöl tarafından yürütülmüştür. Prof. Dr. Sevim Büyükdevrim'in 1994 yılında emekli olması ile birlikte Diyabet Bilim Dalı Başkanlığını 1994-2003 yılları arasında Prof. Dr. Temel Yılmaz ve 2003-2005 yılları arasında da Prof. Dr. İlhan Satman yürütmüşlerdir. 2005 yılında Endokrinoloji, Metabolizma Hastalıkları ve Beslenme Bilim Dalı ile Diyabet Bilim Dalı birleşerek 'Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Bilim Dalı' adını almıştır. Bilim Dalı Başkanlığına da Prof. Dr. Faruk Alagöl seçilmiştir. Daha sonra Prof. Dr. Ferihan Aral, Prof. Dr. İlhan Satman ve Prof. Dr. Nevin Dinççağ Bilim Dalı Başkanı olmuştur. Halen Bilim Dalı Başkanlığını Prof. Dr. Kubilay Karşıdağ yürütmektedir.

İstanbul Üniversitesi Tedavi Kliniğinde İç Hastalıkları, Fizyopatoloji, Farmakoloji ve Nükleer Tıp birlikte çalışmaktaydı. Bu klinikte Prof. Dr. Akil Muhtar Özden, Prof. Dr. Sedat Tavat diabetes mellitus ve diğer endokrin patolojilerle ilgilenmişlerdir. Prof. Dr. Muzaffer Şevki Yener 1952 yılında yayınladığı "Şeker Hastalığı ve İhtilatların Halihazır Tedavisi" ve daha sonra yayınladığı "Vitaminler ve Vitaminlerle Tedavi" başlıklı kitaplarda endokrinoloji ve metabolizma ile ilgili bilgilere değinmiştir. Prof. Dr. Suphi Artunkal genel endokrinoloji ile ilgilenmiş, 1952 yılında kurduğu "Radyoizotop Laboratuvarı" Türkiye'de hem nükleer tıbbın, hem de endokrinoloji ve metabolizma hastalıkları biliminin öğrenilmesinde, uygulanmasında önemli gelişmeler sağlamıştır. Öncelikle tiroid hastalıklarının değerlendirilmesinde o yıllarda nükleer tıptan çok yararlanılmıştır.

Prof. Dr. Ali Görpe, Prof. Dr. İrfan Urgancıoğlu, Prof. Dr. Tarık Kapıcıoğlu, Prof. Dr. Vensan Seyyahi Nükleer Tıp ile Endokrinolojinin ortak öğretim üyeleri idi. Tedavi Kliniği İç Hastalıkları Bölümünden Prof. Dr. Suphi Artunkal ülkemizde bir endokrinoloji derneği kurmak için girişimlere başlayan ve ilk endokrinoloji derneğinin kurulmasında büyük katkı sağlayan önemli bir bilim insanıdır. 1962 yılında "Radyoizotopların Klinikte Kullanılması" kitabını yazmıştır. İki bilim dalının iç içe çalışması, ön planda nükleer tıp camiasınca tanınan Prof. Dr. İrfan Urgancıoğlu'nun daha sonra endokrinoloji derneği başkanlığını yürütmesine engel olmamıştır. Prof. Dr. Hüsrev Hatemi, Prof. Dr. Sadi Gündoğdu da bu klinikte yetişmişlerdir.

Tedavi Kliniğinde diyabet konusundaki çalışmaları Prof. Dr. Celal Öker uzun yıllar çok aktif biçimde yürütmüştür. Daha sonra da Prof. Dr. Nazif Bağrıaçık sürdürmüştür. Prof. Dr. Celal Öker 1963 yılında profesör olmuş. 1964 tarihinde "Beslenme ve Metabolizma" yüksek ihtisas diplomasını almıştır. 1967 yılında Cerrahpaşa Tıp Fakültesi yeni kurulduğu zaman fakültenin ilk dekanı olmuştur. Prof. Dr. Muzaffer Şevki Yener'den Türk Diyabet Cemiyeti Başkanlığını Prof. Dr. Celâl Öker devir almış, ülkemizde yapılan diyabet taramaları ve diyabet kongreleri için öncü olmuştur. Haseki Tedavi Kliniğinde yer alan Dr. Sedat Tavat'ın kliniğinde, Prof. Dr. Âkil Muhtar Özden'den sonra Prof. Dr. Labbé'nin etkileri görülmeye başlamıştı. Prof. Dr. Celâl Öker, hem Dr. Labbé etkisini, Dr. Frank etkisini, hem de İkinci Dünya Savaşı sona erdikten sonra hızlanan Amerika etkilerini birleştiren bir klinik uygulama içinde olmuştur. Diabet, Metabolizma ve Beslenme Ünitesinin başında olmuş, 1976 yılında Zagreb'te meydana gelen bir uçak kazasında vefat etmiştir. Vefatından sonra Diabet, Metabolizma ve Beslenme Ünitesini Prof. Dr. Fikret Biyal yönetmiştir.

Cerrahpaşa Tıp Fakültesi kurulduktan sonra Prof. Dr. Suphi Altunkal'ın yönetiminde Endokrinoloji ve Nükleer Tıp Ünitesi gelişimini sürdürmüştür. 1978 yılında İç Hastalıkları Kürsüsü kurulmuş Endokrinoloji Seksiyonu ve Nükleer Tıp Seksiyonu kürsüye bağlı olarak çalışmalarını sürdürmüştür. Bu dönemde her iki seksiyonun da başkanlığını Prof. Dr. İrfan Urgancıoğlu yapmıştır. Bugün Türk Diyabet Cemiyeti Başkanı olan Prof. Dr. Hasan İlkova o yıllarda bu kliniğe asistan olarak başlamıştır. 1981 yılında 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu kabul edilmiş, 18.02.1982 tarihinde "Üniversitelerde Akademik Teşkilat Yönetmeliği" yayınlanmıştır. Bu tarihten sonra Cerrahpaşa Tıp Fakültesi İç Hastalıkları Anabilim Dalına bağlı

“Diabet, Metabolizma ve Beslenme Bilim Dalı” ile “Endokrinoloji Bilim Dalı” kurulmuş, Nükleer Tıp ise bağımsız bir Anabilim Dalı olmuştur. Diabet, Metabolizma ve Beslenme Bilim Dalı Başkanlığına Prof. Dr. Fikret Biyal, Endokrinoloji Bilim Dalı Başkanlığına da Prof. Dr. Sadi Gündoğdu getirilmiştir. 2002 yılında her iki bilim dalı birleştirilip Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Bilim Dalı ismini almıştır. Prof. Dr. Sadi Gündoğdu Bilim Dalı Başkanlığını yürütmüştür. Sonrasında Prof. Dr. Mücahit Özyazar ve Prof. Dr. Özer Açıbay Bilim Dalı Başkanı olmuştur. Halen Bilim Dalı Başkanlığını Prof. Dr. Sait Gönen yürütmektedir.

Devlet hastanelerindeki duruma bakınca; Ankara Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Ankara'daki Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığına bağlı bir eğitim araştırma hastanesiydi. 1881'de "Gureba Hastanesi" adıyla kurulan hastane, 1924'te "Ankara Numune Hastanesi", 1998 yılında ise "Ankara Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesi" ismini almıştır. 1945 yılında açılan Ankara Tıp Fakültesinin kuruluş yıllarındaki çalışmalarında, konularında uzman bazı hekimler öğretim üyesi olarak görevlendirilmiş, hastanenin bazı klinikleri Tıp Fakültesi'ne devredilmiştir. Ankara Numune Hastanesi'nde metabolizma ile ilgili ilk klinik Dr. İhsan Aksan tarafından kurulmuştur. Dr. İhsan Aksan Almanya'daki çalışma döneminde diabetes mellitus çalışmalarıyla tanınan ve ilk kez diyabetik ketoasidoz tanımını kullanan Prof. Dr. Bernhard Naunyn ve çağdaş SGLT2 inhibitörlerinin atası florizini bulan Prof. Dr. Joseph von Mering'in de çalıştığı klinikte asistanlık yapmıştır. Prof. Dr. Bernhard Naunyn ve Prof. Dr. Joseph von Mering, Prof. Dr. Oscar Minkowski ile birlikte ilk kez bir köpeğin pankreasını çıkarınca diyabet geliştiğini gösteren bilim insanlarıdır. Dr. İhsan Aksan 1936 yılında Türkiye'ye döndüğünde diyabet konusunda çalışmalara yoğunluk vermiştir. O yıllarda dönemin en önemli Türkçe dergilerinden Anadolu Kliniği Dergisinin kurucularından olmuş ve yazı işleri müdürlüğünü yapmıştır. 1944 yılında İkinci Dünya Savaşı devam ederken dahi derginin yayımı sürmüştür, “Diyabet rejiminde harb şartlarının ilham ettiği yeni bir örnek” o dönemde yazdığı bir makaledir. 1939-1945 yıllarında Dr. Saliha Yalçın ve Dr. Hayat Şener ile birlikte çalışırken “Pratikte Şeker Hastalığı ve Tedavisi” kitabını yayımlamıştır. Daha sonra ekibe Dr. Şemsettin Bayram 1962 yılında dahil olmuştur. Bu kliniğin çalışmalarında genel endokrinoloji pek yer almamış fakat diabetes mellitus konusunda ciddi şekilde yoğunlaşma olmuştur. 1969 yılında Ankara Diyabet Derneği Dr. İhsan Aksan başkanlığında kurulmuş, Prof. Dr. Selahattin Koloğlu da kurucular arasında yer almıştır. Dernek daha sonra Türkiye Diyabet Derneği adını almıştır ve halen faaliyetlerini sürdürmektedir. Türkiye Diyabet Derneği olduktan sonra Prof. Dr. Mustafa Cesur Başkanlık yapmış, TEMD Yönetim Kuruluna seçilince bu görevi bırakmıştır. Derneğin başkanlığını halen Prof. Dr. Rifat Emral yapmaktadır. Ankara Numune Hastanesinde kurulan bu kliniğe daha sonra “Metabolizma Kliniği” adı verilmiş Prof. Dr. Osman Müftüoğlu da bir dönem bu kliniğin şefliğini yürütmüştür. O tarihlerde iç hastalıkları uzmanlığı statüsünde olan klinikte Prof. Dr. Müjde Aktürk, Prof. Dr. Mustafa Cesur, Prof. Dr. Aysin Öge, Prof. Dr. Şenay Arıkan, Prof. Dr. Erman Çakal görev yapmıştır. Metabolizma Kliniği, Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Kliniği haline 2003 Yılında Prof. Dr. Serdar Güler’in şefliğinde dönüştürülmüş ve o tarihten 2019 yılına kadar Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Kliniği olarak hizmet vermiştir. Prof. Dr. Serdar Güler’den sonra, Prof. Dr. Dilek Berker klinik şefliğini yürütmüştür. Daha sonra Ankara

Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesi Ankara Şehir Hastanesine devir olunca klinik fiilen kapanmıştır.

Ankara Eğitim ve Araştırma Hastanesinin temeli 12 Eylül 1946'da atılmıştır. Projesi Fransız mimar Jean Walter'e aittir ve mimarlık fakültelerinde eğitim hastanesi mimarisinde ders olarak okutulması gereken "SİT" bir binadır. 1948 yılında bitirilmesi düşünülen inşaat birçok maddi sorunlar nedeniyle ancak 1957'de bitirilerek, 21 Eylül 1957'de hizmete açılabilmiştir. 1962 yılında Ankara Hastanesinde İç Hastalıkları Klinik Şefi Dr. Sedat Yörükoğlu "Endokrinoloji ve Radyobiyojoloji Laboratuvarı" kurmuş ve endokrinoloji ağırlıklı klinik uygulama yapmıştır. 1984 yılında Prof. Dr. Yalçın Aral (o dönemde doçent) Ankara Hastanesi Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Kliniği Şefliğine atanmış ve eğitim-araştırma hastaneleri içindeki ilk Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Kliniği kurulmuştur. Bu klinik böylece ülkemizde üniversite dışında endokrinoloji ihtisası verme yetkisine sahip olan ilk klinik olma unvanını da elde etmiştir. Halen Prof. Dr. Cavit Çulha Eğitim Sorumlusu olarak görev yapmaktadır.

1970'li yılların sonuyla, 1980'li yılların başından itibaren üç büyük şehirdeki endokrinoloji ve metabolizma üniteleri dışında diğer şehirlerde de endokrinoloji ve metabolizma ile ilgili klinikler kurulmaya başlamıştır. Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesinin kuruluşu Adana'da 1973 yılında olmuştur. 1975 yılında Prof. Dr. Mustafa Koçak (o dönem doçent) tarafından Endokrinoloji ve Metabolizma Ünitesi kurulmuştur. Prof. Dr. Mustafa Koçak 1977-1979 yılları arasında İngiltere'de endokrinoloji alanında çalışmış ve tekrar yurda dönünce 1980 yılında Endokrinoloji ve Metabolizma Kürsüsünü kurmuştur. 1982 yılında ise Endokrinoloji ve Metabolizma Bilim Dalı halini almıştır. Prof. Dr. Mustafa Koçak da Bilim Dalı Başkanlığı (o dönem doçent) görevine getirilmiş, 2005 yılında vefat edinceye kadar başkanlık görevini sürdürmüştür. Bu tarihten sonra Çukurova Üniversitesinde yetişen Prof. Dr. Tamer Tetiker ve Prof. Dr. Murat Sert değişik zamanlarda Bilim Dalı Başkanlığı görevini yürütmüştür. Halen Prof. Dr. Tamer Tetiker Bilim Dalı Başkanıdır.

Bursa Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi, eğitim ve öğretime 1974 yılında başlamıştır. Üniversitenin ismi 20 Temmuz 1982 tarihinde Yüksek Öğretim Kurulu kararı ile "Uludağ Üniversitesi" olarak, 18 Mayıs 2018 tarihinde ise "Bursa Uludağ Üniversitesi" olarak değiştirilmiştir. "İç Hastalıkları Kürsüsü" ilk kurulan ana bilim dallarından birisidir. Daha sonra "Kürsü" ismi, "Ana Bilim Dalı" olarak değişmiştir. İç Hastalıkları Ana Bilim Dalı bünyesinde seksiyonlar oluşturulmuştur. Endokrinoloji Birimi 1980 yılında Prof. Dr. Ayhan Arınık tarafından kurulmuş, o tarihlerde bünyesinde bir Radyoizotop Laboratuvarı bulundurmıştır. Üniteye Prof. Dr. Şazi İmamoğlu da (o dönemde uzman doktor) Endokrinoloji Biriminde çalışmaya başlamıştır. Endokrinoloji Birimi, 1984 yılında Endokrinoloji Kürsüsü olmuş, 21 Mart 1991 tarihli Yükseköğretim Kurulu toplantısında kabul edilen ilgili kanun değişikliklerine istinaden 1992 yılında Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Bilim Dalı adını almıştır. Prof. Dr. Şazi İmamoğlu Bilim Dalı Başkanı olmuştur. Daha sonra bir dönem Prof. Dr. Canan Ersoy Bilim Dalı Başkanlığı yapmıştır. Halen bu görev Prof. Dr. Erdinç Ertürk tarafından yürütülmektedir.

Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi 1979'da Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisine bağlı Tıp Fakültesi olarak kurulmuştur. Temeli 1926 yılında kurulan Gazi Eğitim Enstitüsüne dayanan ve pek çok farklı akademi ve yüksekokulun fakülte halini alarak birleşmesiyle 1982 yılında kurulan

Gazi Üniversitesine bağlanmıştır. Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Endokrinoloji ve Metabolizma Bilim Dalı ise 1988'de, Ankara Tıp Fakültesinde endokrinoloji ve metabolizma hastalıkları uzmanlığını almış Prof. Dr. Metin Arslan (o dönem doçent) tarafından kurulmuştur. Kuruluşundan itibaren Prof. Dr. Metin Arslan Bölüm Başkanı olarak çalışmaya başlamış ve uzun yıllar bu görevi yürütmüştür. Daha sonra Prof. Dr. Müjde Aktürk, Prof. Dr. İlhan Yetkin Bilim Dalı Başkanı olmuştur. Halen bu görev Prof. Dr. Ayhan Karakoç tarafından yürütülmektedir.

Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesinin temeli 1978 yılında Ege Üniversitesine bağlı İzmir Tıp Fakültesinin kurulmasıyla oluşmuş, 1982 tarihinde Dokuz Eylül Üniversitesi kurulmuş, İzmir Tıp Fakültesi de Ege Üniversitesinin diğer bazı fakülteleri ile birlikte Dokuz Eylül Üniversitesi içinde yerini almıştır. Endokrinoloji ve Metabolizma Bilim Dalının kuruluş kararı 1990 tarihinde Yükseköğretim Kurumu tarafından alınmış ve 1991 yılında Üniversite Senatosunca da kabul edilmiştir. 1995'de Prof. Dr. Sevinç Eraslan'ın Bilim Dalı Başkanı olarak atanmasıyla faaliyetlerine başlamış, 1998 yılında ise Prof. Dr. Sena Yeşil Bilim Dalı Başkanı olarak seçilmiştir. Sonrasında Prof. Dr. Fırat Bayraktar, Prof. Dr. Abdurrahman Çömlekçi ve Prof. Dr. Tevfik Demir Bilim Dalı Başkanı olmuştur. Halen bu görevi Prof. Dr. Fırat Bayraktar yürütmektedir.

Anadolu Üniversitesi temelini 1958 yılında kurulan Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisinden alır. Eskişehir'de ilk tıp fakültesi ise 1970 yılında Hacettepe Üniversitesine bağlı olarak kurulan Eskişehir Tıp Fakültesidir. 1973 yılında özerk bir üniversite olan Anadolu Üniversitesi kurulmuş ve bu tarihte Anadolu Üniversitesi Tıp Fakültesi de öğretime başlamıştır. 1983 yılında şehirdeki akademi ve yüksekokullar fakülteye dönüştürülerek günümüzdeki anlamıyla Anadolu Üniversitesi kurulmuştur. Daha sonra Anadolu Üniversitesi Tıp Fakültesi ve Eskişehir Tıp Fakültesi birleştirilerek tek bir fakülte halini almıştır. Endokrinoloji ve Metabolizma Bilim Dalı 1991 yılında Prof. Dr. Belgin Efe (o dönem yardımcı doçent) tarafından kurulmuştur. Bilim Dalında daha sonra Prof. Dr. Aysen Akalın (o dönem uzman) da göreve başlamıştır. Tıp Fakültesi 1993 yılında yeni kurulan Osmangazi Üniversitesine bağlanmış, 2005 yılında ise üniversitenin ismi Eskişehir Osmangazi Üniversitesi olarak değişmiştir. Prof. Dr. Belgin Efe halen Bilim Dalı Başkanlığını yürütmektedir.

Yine 1991 yılında Akdeniz Üniversitesinde Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Bilim Dalı Prof. Dr. Ümit Karayalçın tarafından kurulmuş ve Prof. Dr. Ümit Karayalçın Bilim Dalı Başkanı olmuştur. Daha sonra Prof. Dr. Mustafa Kemal Balcı Bölüm Başkanlığını yürütmüştür. Halen bu görevi Prof. Dr. Ramazan Sarı yapmaktadır. 1992 yılında ise Trakya Üniversitesinde Prof. Dr. Armağan Tuğrul tarafından Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Bilim Dalının kuruluşu gerçekleştirilmiştir ve Prof. Dr. Armağan Tuğrul Bilim Dalı Başkanı olmuştur. Daha sonra Prof. Dr. Sibel Güldiken bu görevi yürütmüştür. Halen Doç. Dr. Mehmet Çelik Bilim Dalı Başkanıdır.

Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi önce Hacettepe Üniversitesi bünyesinde eğitime başlamış, Kayseride yerleşik ilk tıp fakültesinin nüvesi ise Haziran 1975 yılında Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı ile yapılan protokol gereğince Tıp Fakültesinin Kayseri Devlet Hastanesi Cerrahi Bloğuna taşınmasıyla oluşmuştur. 18.11.1978 tarih ve 2175 sayılı Kanunla Kayseri Üniversitesinin kurulmasıyla Kurucu Fakülte olarak Hacettepe Üniversitesinden ayrılmıştır. 22.6.1982 tarihinde Kanun Hükmündeki Kararname ile Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi adını almıştır. Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Bilim Dalının kurulma çalışmaları 1988 yılında Prof. Dr. Fahrettin Keleştimur (o dönem doçent) tarafından başlatılmış ve resmi olarak da 1993 yılında Prof. Dr. Fahri Bayram'ın (o dönem yardımcı doçent) endokrinolog olarak atanmasıyla kurulmuştur. Prof. Dr. Fahrettin Keleştimur Kurucu Bilim Dalı Başkanlığı yanı sıra

bir dönem Erciyes Üniversitesi Rektörü olarak da görev yapmış, Prof. Dr. Fahrettin Keleştimur'dan sonra Prof. Dr. Kürşat Ünlühizarcı, Prof. Dr. Fatih Tanrıverdi ve Prof. Dr. Züleyha Karaca Bölüm Başkanı olmuştur. Halen Dr. Öğr. Üyesi Ayşa Hacıoğlu bu görevi yürütmektedir.

1995 TEMD'in kuruluşuna kadar olan süreçte son olarak Selçuk Üniversitesi Tıp Fakültesi Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Bilim Dalı 1994 tarihinde Prof. Dr. Ahmet Kaya tarafından kurulmuştur. 2002 yılında Selçuk Üniversitesi bünyesinde ikinci tıp fakültesi daha kurulmuş ilk kurulan fakülte Meram Tıp Fakültesi ismini almış ve her iki fakülte öğrencileri birlikte eğitim almışlardır. 27 Aralık 2011 tarihinde Bakanlar Kurulu Kararı ile Meram Tıp Fakültesi de dahil olmak üzere Selçuk Üniversitesinin bazı fakülteleri şimdiki adıyla Konya Necmettin Erbakan Üniversitesine devredilmiş, böylece Selçuk Üniversitesinin bünyesinde tek tıp fakültesi kalmış ve fakülte Selçuk Üniversitesi Tıp Fakültesi adını almıştır. Necmettin Erbakan Üniversitesi Tıp Fakültesi Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Bilim Dalı Başkanlığını Prof. Dr. Ahmet Kaya'dan sonra Prof. Dr. Sait Gönen yürütmüştür ve halen Prof. Dr. Feridun Karakurt tarafından yürütülmektedir. Selçuk Üniversitesi Tıp Fakültesi Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Kliniği İç Hastalıkları Ana Bilim Dalı bünyesinde 2010 yılında Prof. Dr. Levent Kebapçılar (o dönem yardımcı doçent) tarafından kurulmuştur. Sonrasında 2012 yılında Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Bilim Dalı kurulmuş ve Bilim Dalı Başkanlığını da Prof. Dr. Levent Kebapçılar yapmıştır. Halen Doç. Dr. Süleyman Baldane Bilim Dalı Başkanlığı görevini yürütmektedir.

Ülkemizdeki diğer üniversitelerde ve eğitim-araştırma hastanelerinde kurulan endokrinoloji ve metabolizma hastalıkları ile ilgili yan dal eğitimi veren bilim dalları eğitim araştırma klinikleri 1995 yılında TEMD'in kurulmasından sonra gerçekleşmiştir. Bu süreçte ilk kurulan bilim dalı Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Endokrinoloji ve Metabolizma Bilim Dalı olup 1995 yılının sonlarında Prof. Dr. Sema Akalın tarafından kurulmuştur. Prof. Dr. Sema Akalın Bilim Dalı Başkanlığını 2011 yılına kadar sürdürmüştür. 2011'den bu yana Prof. Dr. Dilek Gogas Yavuz bu görevi yürütmektedir.

Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Bilim Dalı 1996 yılında Prof. Dr. Berrin Çetinarslan tarafından kurulmuştur. Halen Bilim Dalı Başkanlığını Prof. Dr. Zeynep Cantürk yapmaktadır.

Başkent Üniversitesi Tıp Fakültesi 1994 yılında kurulmuştur. Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Bölümü, İç Hastalıkları Anabilim Dalı bünyesinde, 1997 yılında Adana Hastanesi içinde Doç. Dr. Bülent Mustafa Karademir ile hasta kabulüne başlamış, aynı yılın sonunda Başkent Üniversitesi Tıp Fakültesi Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları adıyla, Prof. Dr. Nilgün Güvener Demirağ (o dönem yardımcı doçent) ile Ankara Hastanesi faaliyete başlamıştır. 1998 yılında Bilim Dalı halini almış, Prof. Dr. Nilgün Güvener Demirağ Bilim Dalı Başkanlığına getirilmiş ve 2015 yılına kadar bu görevi sürdürmüştür. 2015 yılından beri Prof. Dr. Neslihan Başçıl Tütüncü Bilim Dalı Başkanı olarak görev yapmaktadır. 1998 yılında Ankara Merkez haline gelmiş, 1997'den beri görevde olan Adana Hastanesinin yanı sıra, 2003 yılında Alanya Hastanesi, 2003 yılında Konya Hastanesi ve 2007 yılında İstanbul Hastanesi kurulmuş ve bu hastanelerin bünyelerinde Endokrinoloji ve Metabolizma poliklinik hizmeti verilmeye başlanmıştır.

Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi 1962 yılında Erzurum'da kurulmuştur. Aynı yıl Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi İç Hastalıkları Bölümüne Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi İç Hastalıkları adına araştırma görevlisi alınmıştır. Burada eğitimlerini tamamlamış hekimler, 1966 yılında Erzurum'a gelerek Erzurum Numune Hastanesinde göreve başlamıştır. Ocak 1978'e kadar Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Erzurum Numune Hastanesi binasında eğitim, öğretim ve hasta bakımını sürdürülmüştür. Ocak 1978'de hastane şimdiki hizmet verdiği Yakutiye Araştırma Hastanesine taşınmıştır. Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesinde İç Hastalıkları Anabilim Dalı 1966 yılında Prof. Dr. Ali Gürçay tarafından kurulmuş ve endokrinoloji yoğunluklu çalışmalar Prof. Dr. Mehmet Gündoğdu tarafından başlatılmıştır. Bilim Dalı resmi olarak 1996 yılında Prof. Dr. Necdet Ünüvar (o dönem doçent) tarafından kurulmuştur. Daha sonra Prof. Dr. Güngör Akçay Bilim Dalı Başkanı olmuştur. Halen Prof. Dr. Habib Bilen Bilim Dalı Başkanlığını yürütmektedir.

Manisa Celal Bayar Üniversitesi Tıp Fakültesi İç Hastalıkları Bilim Dalı 1994 yılında kurulmuş, ve 1996 yılında Prof. Dr. Bilgin Özmen (o dönem yardımcı doçent) Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları uzmanı olarak Bilim Dalına başlamış Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Bilim Dalı ise 1998 yılında Prof. Dr. Bilgin Özmen tarafından kurulmuştur. Prof. Dr. Bilgin Özmen 2013 yılına kadar Bilim Dalı Başkanlığını yürütmüştür. 2013'den günümüze ise Prof. Dr. Zeliha Hekimsoy Bilim Dalı Başkanlığını yürütmektedir.

Karadeniz Teknik Üniversitesi (KTÜ) İstanbul ve Ankara illeri dışında kurulan ilk üniversite olarak 20 Mayıs 1955 tarih ve 6594 sayılı kanunla kurulmuştur. Tıp Fakültesi ise 4 Ocak 1973 tarih ve 1650 sayılı kanunla "Tıp ve Sağlık Bilimleri Fakültesi" adıyla kurulmuştur. Aynı yıl Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi bünyesinde Trabzon Tıp Fakültesi adıyla bir fakülte kurulmuş ve 1973 yılı itibariyle fakülteye öğrenci kayıtları yapılmıştır. Bugünkü haliyle KTÜ Tıp Fakültesi'nin kuruluşu 1979 yılı itibariyle gerçekleşmiştir. 1984 yılında Prof. Dr. Münir Telatar İç Hastalıkları ve Nükleer Tıp uzmanı olarak göreve başlamış Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları ile ilgili poliklinik hizmeti bilim dalı kurulmadan çok önce başlamıştır. Karadeniz Teknik Üniversitesi Tıp Fakültesi Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Bilim Dalı 2000 yılında Prof. Dr. Münir Teletar başkanlığında kurulmuş, Prof. Dr. Cihangir Erem ve Prof. Dr. Halil Önder Ersöz daha sonra sırasıyla bölüm başkanı olmuşlardır.

Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesinde Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları ilk olarak 1998 yılında İç Hastalıkları Anabilim Dalı bünyesinde bölüm olarak hizmet vermeye başlamıştır. 2002 yılında Bilim Dalı kurulmuş ve Prof. Dr. Yurdaer Sermez (o dönem doçent) Bilim Dalı Başkanı olmuştur. Prof. Dr. Yurdaer Sermez'in kuruluş aşamasında çok emeği geçmiştir. Daha sonra Prof. Dr. Mehmet Baştemir ve Prof. Dr. Güzin Fidan Yaylalı da Bilim Dalı Başkanlığı yapmıştır. Halen Prof. Dr. Semin Fenkçi Bilim Dalı Başkanı olarak görev yapmaktadır.

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi 1992 yılında Zonguldak Karaelmas Üniversitesi adıyla kurulmuş ve 11.04.2012 tarih ve 6287 sayılı kanunla ismi Bülent Ecevit Üniversitesi olarak değiştirilmiştir. Tıp Fakültesi ise 03.07.1992 tarihinde kurulmuştur. Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Bilim Dalı ise 2006 tarihinde Prof. Dr. Hulusi Atmaca (o dönem yardımcı doçent) başkanlığında kurulmuştur. 2008'de ise Bilim Dalı Başkanlığını Prof. Dr. Taner Bayraktaroğlu devir almıştır ve halen bu görevi yürütmektedir.

Gaziantep Üniversitesi 1973 yılında Ortadoğu Teknik Üniversitesine bağlı bir kampüs olarak kurulmuş ve 1987 yılında Gaziantep Üniversitesi ismini almıştır. Tıp Fakültesi ise 1987 yılında

kurulmuş ve 1988 yılında öğrenci olarak eğitim öğretimine başlamıştır. Gaziantep Üniversitesi Tıp Fakültesi Endokrinoloji ve Metabolizma Bilim Dalı 1999 yılında iç hastalıkları uzmanı Prof. Dr. Yalçın Kepekçi tarafından kurulmuştur. Daha sonra Prof. Dr. Ersin Akarsu 2001 yılında endokrinoloji ve metabolizma hastalıkları uzmanı olarak göreve başlamış ve 2002 yılında Bilim Dalı Başkanlığı görevini devir almıştır. Sonra da bu görevi sırasıyla Prof. Dr. Mesut Özkaya, Prof. Dr. Mustafa Araz almıştır ve halen Prof. Dr. Suzan Tabur yürütmektedir.

Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi 1992 yılında Şanlıurfa'da kurulmuştur. 1999 yılında Prof. Dr. Tevfik Sabuncu tarafından (o dönem yardımcı doçent) Endokrinoloji ve Metabolizma Kliniği faaliyete geçmiş, 2001 yılında Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Bilim Dalı kurulmuş ve Prof. Dr. Tevfik Sabuncu Bilim Dalı Başkanı olmuştur ve halen bu görevi yürütmektedir.

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi 1974 yılında kurulmuştur. 1999 yılında Sivas Cumhuriyet Üniversitesinde Prof. Dr. Sebile Dökmetaş tarafından (o dönem yardımcı doçent) Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Kliniği kurulmuş daha sonra Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Bilim Dalı olmuş ve uzun yıllar Bilim Dalı Başkanlığını Prof. Dr. Sebile Dökmetaş yürütmüştür. Sonrasında Doç. Dr. Gülhan Duman bu göreve gelmiştir ve halen Doç. Dr. Barış Sariağaçlı Bilim Dalı Başkanlığını yürütmektedir.

Fırat Üniversitesi Tıp Fakültesi Elazığ'da 1983-1984 öğretim yılında kurulmuş ve aynı yıllarda eğitim-öğretim faaliyetine başlamıştır. Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Bilim Dalı 1999 yılında Prof. Dr. Ramis Çolak (o dönem yardımcı doçent) tarafından kurulmuştur ve 2009 yılına kadar Bilim Dalı Başkanlığını Prof. Dr. Ramis Çolak yürütmüştür. Daha sonra sırasıyla Prof. Dr. Yusuf Özkan ve Doç. Dr. Kader Uğur Bilim Dalı Başkanlığı görevini yapmıştır ve Doç. Dr. Kader Uğur halen bu göreve devam etmektedir.

İnönü Üniversitesi 3 Nisan 1975 tarihinde Malatya'da kurulan bir devlet üniversitesidir. İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi ise Haziran 1987'de kurulmuş ve 1988-1989 Akademik yılında eğitim-öğretim faaliyetlerine başlamıştır. Bilim Dalı ise 2002 yılında Prof. Dr. İbrahim Şahin (o dönemde yardımcı doçent), tarafından kurulmuştur ve Prof. Dr. İbrahim Şahin halen bu göreve devam etmektedir.

Sağlık Bilimleri Üniversitesi Şişli Hamidiye Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi tarihi eskilere dayanan bir hastanedir. 1899 yılında Osmanlı padişahı II. Abdülhamid'in emriyle kurulmuştur. Şişli Etfal Hastanesi Türkiye'nin ilk çocuk hastanesidir. II. Abdülhamid'in 7 aylık kızı Hatice Sultan'ın 14 Şubat 1898 günü difteri hastalığından ölümü üzerine üzüntüye düşen II. Abdülhamid 4 gün sonra Dr. İbrahim Bey'i bir etfal (çocuklar) hastanesi kurmakla görevlendirmiştir. Hastane 5 Haziran 1899'da Hamidiye Etfal Hastanesi, yani Abdülhamid Çocuk Hastanesi adı altında hizmete açılmıştır. Dr. İbrahim Bey Abdülhamid'in 1908 yılında tahttan indirilmesine kadar hastanede baştabiplik yapmıştır. Hamidiye Etfal Hastanesi Balkan Savaşları, I. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı yıllarında cephede yaralanan askerlerin tedavisinde önemli bir rol oynamıştır. Hastane 1922 yılında "Şişli Çocuk Hastanesi" adını almış ve Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının yönetiminde bir devlet hastanesi haline gelmiştir. Daha sonra Eğitim ve Araştırma Hastanesi haline gelmiştir. 2015 yılından beri Sağlık Bilimleri Üniversitesi Şişli Hamidiye Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi olarak hizmet vermektedir. Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Kliniği 14 Kasım 2005 tarihinde Prof. Dr. Yüksel Altuntaş tarafından kurulmuştur. Sağlık Bakanlığına bağlı İstanbul'da kurulan ve uzmanlık

eğitimi veren ilk endokrinoloji ve metabolizma hastalıkları kliniğidir. Halen Prof. Dr. Yüksel Altuntaş Eğitim Sorumlusu ve İdari Sorumlu olarak görev yapmaktadır.

Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Bursa Yüksek İhtisas Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Kliniği, İç Hastalıkları Eğitim Kliniği bünyesinde eğitim ve sağlık hizmetleri faaliyetlerini sürdürmüştür. 20.01.2017 tarihinde Tıpta Uzmanlık Kurulu tarafından yapılan değerlendirme sonucunda Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Eğitim Kliniği olarak onay alarak, yan dal eğitimini vermeye başlamıştır. Bursa Tıp Fakóltesinin kurulmasını takiben 02.12.2021 tarihinde Yüksek İhtisas Eğitim ve Araştırma Hastanesi ve eğitim klinikleri, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Bursa Tıp Fakóltesi'ne afiliye olmuştur. Halen Prof. Dr. D. Sinem Kıyıcı Eğitim Sorumlusu, Doç. Dr. Metin Güçlü İdari Sorumlu olarak görev yapmaktadır.

Ankara Atatürk Eğitim ve Araştırma Hastanesi Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Kliniği Ekim 2003'de kurulmuş olup hastanenin Ankara Şehir Hastanesine taşınma tarihi olan Şubat 2019'a kadar Klinik Şefi Prof. Dr. Bekir Çakır ve Klinik Şef Yardımcısı Prof. Dr. Reyhan Ersoy yönetiminde eğitim ve sağlık hizmeti sunmuştur. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi 2010 yılında ölkemizin 97. devlet üniversitesi olarak kurulmuştur. Kuruluşundan itibaren Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Tıp Fakóltesi Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Bilim Dalı Başkanlığı görevini Prof. Dr. Bekir Çakır yürütmektedir. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Tıp Fakóltesi 2011 yılında Ankara Atatürk Eğitim ve Araştırma Hastanesi ile afiliye olmuştur. Afiliasyon sonrası Atatürk Eğitim ve Araştırma Hastanesi Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Kliniği aynı zamanda Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Tıp Fakóltesinin eğitim kliniği de olmuştur. Afiliasyon süreci Şubat 2019'da Ankara Atatürk Eğitim ve Araştırma Hastanesinin taşınması sonrası Ankara Şehir Hastanesi ile devam etmiştir. Bilim Dalının eğitim ve öğretim faaliyetleri Ankara Şehir Hastanesinde yürütölmektedir. Halen Prof. Dr. Bekir Çakır Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Tıp Fakóltesi Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Bilim Dalı Başkanı olarak, Prof. Dr. Oya Topalođlu da Ankara Şehir Hastanesi Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Kliniği İdari ve Eğitim Sorumlusu olarak görev yapmaktadır.

Ankara Etlik Şehir Hastanesi Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Kliniği ilk olarak 2008 yılında Dışkapı Yıldırım Beyazıt Eğitim ve Araştırma Hastanesi bünyesinde faaliyete geçmiştir. 28 Eylül 2022 tarihinde Ankara Etlik Şehir Hastanesinin açılışı ile beraber buraya dahil olmuştur. Prof. Dr. Erman Çakal İdari ve Eğitim Sorumlusu olarak görev yapmaktadır.

Sağlık Bilimleri Üniversitesi İstanbul Haseki Eğitim ve Araştırma Hastanesi tarihi çok eskilere dayanan bir klinikdir. Haseki sultan, Osmanlı padişahlarının çocuk doğuran cariyelerine verilen bir unvandır. Bunlardan biri de Kanuni Sultan Süleyman'ın Hasekisi, II. Selim'in annesi "Hürrem Şah" yani "Haseki Sultan'dır. Hürrem Şah'ın yaptırdığı Haseki Sultan Darüşşifası inşaatı 1550 yılında tamamlanmış ve tedavi kurumu olarak hizmet vermeye başlamıştır. 1880'li yıllarda eskiyen bina yıkılmış ve yerine tekrar hastane inşa edilmiştir. Ancak 1890'daki büyük depremde Darüşşifa binası büyük hasar görünce boşaltılmış ve 1910'lu yıllarda bölgenin tekrar onarılması sonrasında tekrar tedavi hizmetine açılmıştır. Yeni yapılan binaların kullanıma girmesi ise 1. Dünya Savaşının ardından 1924 yılında olmuştur. 1933 Üniversite Reformunda, Haydarpaşa'da bulunan Tıp Fakóltesi İstanbul yakasına nakledilince fakóltenin Kadın Hastalıkları ve Doğum, Tedavi ve Farmakoloji ile 2. Hariciye Klinikleri Haseki Hastanesine yerleştirilmiştir. Kadın-Doğum Kliniğinin, buradan 1967'de Cerrahpaşa'ya taşınmaya kadar yaptığı çalışmalar hastaneye bir doğum hastanesi görünümünü kazandırmıştır. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakóltesi Kadın Hastalıkları ve Doğum Kliniği 1967 yılında Cerrahpaşa'ya

taşınınca çevre halkına hizmet etmek amacıyla burada yeni bir Kadın Hastalıkları ve Doğum kliniği açılmıştır ve daha sonra bu hastanenin etkin alanları genişletilmiştir. 1994 yılında imzalanan protokolle Sağlık Bakanlığına devredilen Haseki Hastanesi, eğitim hastanesine dönüştürülmüş, 1998 yılında Haseki Eğitim ve Araştırma Hastanesi adını alarak faaliyetlerini sürdürmüştür. 2015 yılında Sağlık Bilimleri Üniversitesi ile afiliye olmuştur. 2019 yılından beri Sultangazi Haseki Yerleşkesinde çalışmalarına devam etmektedir. Prof. Dr. Evrim Çakır Eğitim Sorumlusu olarak görev yapmaktadır.

Samsun'da Ondokuz Mayıs Tıp Fakültesi Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Bilim Dalı 2004 yılında Prof. Dr. Dr. Fülya Tanyeri başkanlığında kurulmuştur. Sonrasında kısa bir dönem Prof. Dr. Hakkı Kahraman Bilim Dalı Başkanı olmuştur. Takiben Prof. Dr. Ramis Çolak Bilim Dalı Başkanlığını yürütmüştür ve halen bu görevi sürdürmektedir.

Ankara Ufuk Üniversitesi Tıp Fakültesi Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Bilim Dalı 2004 yılında Prof. Dr. Dr. Gürbüz Erdoğan tarafından kurulmuş ve Prof. Dr. Dr. Gürbüz Erdoğan Bilim Dalı Başkanlığını yürütmüştür. Halen Prof. Dr. Dr. Ahmet Çorakçı Bilim Dalı Başkanıdır. Yeditepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Bilim Dalı 2006 yılında kurulmuştur. Kurucu öğretim üyesi Prof. Dr. Hasan Aydın'dır (o dönem yardımcı doçent). 2006-2023 yılları arasında Bilim Dalı Başkanlığını yürüten Prof. Dr. Hasan Aydın'dan sonra Prof. Dr. Fahrettin Keleştimur Bilim Dalı Başkanlığı görevini üstlenmiştir.

Demiroğlu Bilim Üniversitesi Tıp Fakültesi Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Bilim Dalı 2008 yılında kurulmuştur. Önceki adı Bilim Üniversitesi'dir. 2019 yılında Demiroğlu Bilim Üniversitesi adını almıştır. Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Bilim Dalı için kurucu Bilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Yüksel Altuntaş'tır. Daha sonra Prof. Dr. Betül Uğur Altun, Prof. Dr. Sait Gönen, Prof. Dr. Kubilay Ukinç sırasıyla Bilim Dalı Başkanlığını yürütmüştür. Halen Prof. Dr. Temel Yılmaz Bilim Dalı Başkanıdır.

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Tıp Fakültesi Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Bilim Dalı, 2009 yılında önce Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Kliniği olarak Prof. Dr. Kubilay Ukinç (o dönem yardımcı doçent) tarafından kurulmuş, daha sonra 2011'de Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Bilim Dalı olmuştur. Prof. Dr. Kubilay Ukinç'in kurucu Bilim Dalı Başkanlığını takiben Prof. Dr. Mehmet Aşık Bilim Dalı Başkanı olmuştur. Halen Doç. Dr. Ersen Karakılıç Bilim Dalı Başkanlığını yürütmektedir.

Bezmialem Vakıf Üniversitesi Tıp Fakültesi Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Bilim Dalı 2011 yılında Prof. Dr. Ertuğrul Taşan tarafından kurulmuştur. Halen Prof. Dr. Ertuğrul Taşan Bilim Dalı Başkanlığına devam etmektedir. 2011 yılında İstanbul Medeniyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Bilim Dalı da resmi olarak kurulmuş ancak Bilim Dalı 2019 yılında önce çok kısa bir süre Dr. Öğr. Üyesi Bülent Can'ın ve hemen sonrasında Prof. Dr. Gonca Tamer'in Bilim Dalı Başkanı olmasıyla aktif hale gelmiştir. Prof. Dr. Gonca Tamer halen bu görevi sürdürmektedir. Medipol Üniversitesi Tıp Fakültesi Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Bilim Dalı 2014 yılında Prof. Dr. Sebile Dökmetaş tarafından kurulmuştur ve Prof. Dr. Sebile Dökmetaş Bilim Dalı Başkanlığını yürütmektedir. Koç Üniversitesi Tıp Fakültesi Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Bilim Dalı ise 2019 yılında Prof. Dr. Dilek Yazıcı tarafından kurulmuştur ve Prof. Dr. Dilek Yazıcı Bilim Dalı Başkanlığını yürütmektedir.

Bunların dışında yurdun dört bir yanındaki üniversitelerimizde Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Bilim Dalı mevcuttur. Bu üniversitelerde Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Bilim Dalı Başkanı olarak; Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesinde Prof. Dr. Engin Güney, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Tıp Fakültesinde Prof. Dr. Kamile Gül, Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesinde Prof. Dr. Esen Akbay, Muğla Üniversitesi Tıp Fakültesinde Prof. Dr. Neşe Çınar, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Tıp Fakültesinde Prof. Dr. Faruk Kutlutürk, Uşak Üniversitesi Tıp Fakültesinde Prof. Dr. Cevdet Duran, Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesinde Doç. Dr. Hakan Korkmaz, Van Yüzüncüyıl Üniversitesi Tıp Fakültesinde Doç. Dr. Murat Alay, Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi Tıp Fakültesinde Doç. Dr. Selvihan Beysel görev yapmaktadır.

Ayrıca bazı üniversitelerde Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Bölümü vardır. Giresun Üniversitesi Tıp Fakültesinde Prof. Dr. Oğuz Dikbaş, Yozgat Bozok Üniversitesi Tıp Fakültesinde Prof. Dr. Yalçın Aral, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Atatürk Eğitim ve Araştırma Hastanesinde Prof. Dr. Barış Önder Pamuk, Sanko Üniversitesi Tıp Fakültesinde Prof. Dr. Mehmet Baştemir, Acıbadem Üniversitesi Tıp Fakültesinde Prof. Dr. İnan Anaforoğlu, Sağlık Bilimleri Üniversitesi Antalya Eğitim ve Araştırma Hastanesinde Prof. Dr. İbrahim Aslan, Sağlık Bilimleri Üniversitesi Bakırköy Dr. Sadi Konuk Eğitim ve Araştırma Hastanesinde Prof. Dr. Meral Mert, Mustafa Kemal Üniversitesi Tıp Fakültesinde Doç. Dr. Eren Gürkan, Kırıkkale Üniversitesi Tıp Fakültesinde Doç. Dr. Aşkın Güngüneş, Namık Kemal Üniversitesi Tıp Fakültesinde Doç. Dr. Gülşah Elbüken, Sakarya Üniversitesi Tıp Fakültesinde Doç. Dr. Hasret Cengiz, Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi Tıp Fakültesinde Doç. Dr. Güven Barış Cansu, Amasya Üniversitesi Tıp Fakültesinde Doç. Dr. Zeynep Çetin, Balıkesir Üniversitesi Tıp Fakültesinde Dr. Öğr. Üyesi Dr. Öğretim Üyesi Mustafa Eroğlu, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Tıp Fakültesinde Dr. Öğr. Üyesi Uğur Avcı Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Bölüm Sorumlusu olarak görev yapmaktadır.

NOT: Bu yazı Prof. Dr. Mustafa Cesur tarafından Mayıs 2023'de kaleme alınmış ve Temmuz 2023'de güncellenmiştir.

Kaynaklar

1. Öztürk H. Mekteb-i Tıbbiye-i Adliye-i Şahane ve Kurucusu Charles Ambroise Bernard. Karasu C (Danışman). Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir-2009;1-2.
2. Terzioğlu A. Cumhuriyet Dönemi Türk Tıbbına ve Tıp Eğitimine Kısa Bir Bakış. Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi. 2002;2:269-307.
3. İzgi MC. Çoban M. Tıpta Uzmanlık Dallarının Cumhuriyet Dönemindeki Değişimi. Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi. 2014; 4(1): 26-37.
4. Ahmet Bey. Polyurie non sucee. Gazette Médicale d'Orient. 1861;4:88-90.
5. Ataç A. 19. Yüzyılda Türkiye'de Cerrahinin Gelişimi ve Op. Dr. Cemil Topuzlu Paşa. OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi. 2004;16(16): 66-76.
6. Hatemi H. Türkiye' de Endokrinoloji ve Diyabet Tarihi. İKA İletişim - İstanbul, 2013.

7. Hatemi H. Türkiye'de Endokrinoloji Bilimi, Diabet Bilimi ve Derneklerin Tarihçesi. CSA Global Publishing - İstanbul, 2008.
8. Akyay N. Türkiye'de Tıp Dalında Verilen ilk Doktora Tezi (Makalat-ı Tıbbiye) ve Hekimbaşı Hayrullah Efendi. Mikrobiyoloji Bülteni. 1975;9(4);335-42.
9. Erdoğan G. Türkiye'de Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Bilim Dalının Gelişimi. Sincan Matbaası - Ankara, 2015.
10. Köse R. Mekteb-i Tıbbiye'nin Haydarpaşa'ya Nakli ve Açılışı (1903). Sağlık Bilimleri Üniversitesi Hemşirelik Dergisi. 2019;1(1):53-60.
11. Başaran CH. Prof. Tbp. Mirliva Julius Wieting Tarafından Yazılan "Gülhane Hakkında Üçüncü Lâyiha" Adlı Eserin Çeviri Yazısı. Yeni Tıp Tarihi Araştırmaları. 2019;24:53-81.
12. Akgün B, Hot İ. Deycke Paşa ve Lübeck Faciası. Yeni Tıp Tarihi Araştırmaları. 2015;2:11-37.
13. Nasuhioğlu İ. Gülhane İç Hastalıkları Klinikleri Tarihçesi ve Kuruluşunda Görev Yapan Almanlar. Tarihte Türk - Alman Tıbbî İlişkileri Symposium'u. Matematik Araştırma Enstitüsü Baskı Atölyesi - İstanbul, 1975:22.
14. Namal A. Ein kurzer Blick in die Geschichte: Stellung und Verdienste der deutschen Wissenschaftler an der Medizinischen Fakultät der Universität Istanbul. https://web.archive.org/web/20140203033516/http://www.istanbul.edu.tr/itf/attachments/021_almanca.arin.namal2012.pdf (Erişim Tarihi 17.07.2023).
15. Demir A. Süleyman Numan Paşa (1868-1925). Erden Ö (Danışman). Yüksek Lisans Tezi. Ordu-2022;22-71.
16. Hatemi H. Diyabetin Tarihçesi. In: İmamoğlu Ş, Satman S, Akalın S, Salman S, Yılmaz C (eds). Geçmişten Geleceğe Diabetes Mellitus. Bayt Yayıncılık, Ankara, 2015: 1-7.
17. Arkan GM, İnce F, Saygın M. Ord. Prof. Dr. Kemal Cenap Berksoy ve Türk Fizyolojisindeki Önemi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi. 2021;12(3):430- 440.
18. Özden A. Ord. Prof. Dr. Erich Frank. Güncel Gastroenteroloji Dergisi. 2010; 14(4):155-165.
19. Hekim N, Anber A. Bir Türk Bilim Adamı Erich Frank'ın İnsanlığa Armağanı: Oral Anti-Diyabetikler. Güncel Gastroenteroloji Dergisi. 2017; 21(4):265-270.
20. Hekim N. Bir Tıp Dahisi, Prof. Dr. Ferhan Berker. Güncel Gastroenteroloji Dergisi. 2013;17(2):107-114.

21. <https://endokrinoloji-istanbultip.istanbul.edu.tr/tr/content/tarihce/endokrinoloj-ve-metabolizma-bilim-dali-tarihcesi> (Erişim Tarihi 17.07.2023).
22. Alp H, Recant L. Studies of the Insulin-Inhibitory Effect of Human Albumin Fractions. *J Clin Invest.* 1965;44(5):870-82. Doi: 10.1172/Jci105199.
23. Koptagel İlal G. İstanbul Üniversitesi'nde eskilerden bildiklerim, hatırladıklarım. *Osmanlı Bilimi Araştırmaları.* 2010;11(1-2);203-234.
24. Goldfien A, Moore R, Zileli S, Havens LL, Boling L, Thorn GW. Plasma epinephrine and norepinephrine levels during insulin-induced hypoglycemia in man. *J Clin Endocrinol Metab.* 1961;21:296-304. doi: 10.1210/jcem-21-3-296.
25. Goldfien A, Zileli S, Goodman D, Thorn GW. The estimation of epinephrine and norepinephrine in human plasma. *J Clin Endocrinol Metab.* 1961;21:281-95. doi: 10.1210/jcem-21-3-281.
26. Belge 15. 25 Mart 1966. Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'in Yurda Avdeti Hakkında Başbakanın Mecliste Yaptığı Konuşma. *Dışişleri Bakanlığı Belleteni* 1966;16:94-96.
27. Van Slyke DD, Cullen GE. Studies of Acidosis: I. The Bicarbonate Concentration of the Blood Plasma; its Significance, and its Determination as a Measure of Acidosis. *J Biol Che.* 1917;30(2):289-346. doi.org/10.1016/S0021-9258(18)86738-2.
28. Jörgens V. Josef von Mering: The Baron Who Discovered SGLT Inhibition. In: Jörgens V, Porta M (edits), *Frontiers In Diabetes. Unveiling Diabetes - Historical Milestones in Diabetology.* Karger, Basel. 2020;29:134-141. DOI: <https://doi.org/10.1159/000506566>.
29. Stylianou C, Kelnar C. The introduction of successful treatment of diabetes mellitus with insulin. *J R Soc Med* 2009; 102: 298–303. DOI 10.1258/jrsm.2009.09k035.
30. Yıldırım İ, Ertin H, Başağaoğlu İ. Türk Tıp Tarihinde “Anadolu Kliniği” (1933-1954). *Anadolu Kliniği.* 2016; 21(1):4-41.
31. Gülhane Askeri Tıp Akademisi Kanunu. Birinci Bölüm. Kanunun Amacı, Kapsamı ve Tanımlar. Madde 3. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2955.pdf> (Erişim Tarihi 17.07.2023).
32. Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu. C) Umumi Vazifeler. Madde 43. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.4.211.pdf> (Erişim Tarihi 17.07.2023).